

Struikelen door de straten van Kampen.

Wat zijn Struikelstenen?

Stolpersteine (lett. "struikelstenen") zijn gedenktekens van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig (1947 Berlijn) op het trottoir voor de huizen van mensen die door de nazi's verdreven, gedeporteerd, vermoord of tot zelfmoord gedreven zijn.

De kunstenaar noemt ze 'Stolpersteine' omdat je erover struikelt met je hoofd en je hart, en je moet buigen om de tekst te kunnen lezen.

Op de stenen zijn, in een messing plaatje, de naam, geboortedatum, deportatiedatum en plaats en datum van overlijden gestanst. De kunstenaar startte in 1994 met het project door het plaatsen van een, toen nog, illegale steen in Berlijn.

Al snel werden de eerste stenen met toestemming geplaatst. In heel Europa liggen thans meer dan 45.000 stenen

In Kampen liggen thans 46 struikelstenen.

Deze zijn geplaatst op 21 april 2011, 18 juni 2012, 5 juli 2013 en 5 september 2013.

**De route start bij de voormalige synagoge,
aan de IJsselkade 33.**

De synagoge is één van de mooiste monumenten die het
prachtige IJselfront siert.

Het monument is gebouwd in 1847; in die dagen telde de
Joodse gemeenschap in Kampen zo'n 500 leden.

Tot 1942 is het pand gebruikt als leerhuis voor de Joden.

De deur aan de IJsselkant is nooit gebruikt, het is een
schijndeur.

Aan de andere kant van deze deur stond de Heilige Ark.
In 1930 waren er nog maar 68 joden over in Kampen.

**Op de steen buiten aan de muur
staan de namen van de uit
Kampen weggevoerde joden.**

**Dit monument heet:
“een steen weent uit de muur”
en is aangebracht na de restauratie
die in 1984 werd voltooid.**

Struikelen door Kampen:

De wandelroute langs de struikelstenen heeft een lengte van
bijna 7 km., maar is op diverse manieren in te korten.

Naast het feit dat u op deze route alle door de stichting
Kamper struikelstenen geplaatste stenen kunt vinden, leidt de
wandeling u door een groot deel van de oude binnenstad van
Kampen, u maakt een klein uitstapje naar de “oranjewijk”, en
een lus door “zuid”.

*De route start in de Oudestraat, de winkelstraat van Kampen,
Wanneer u opzij van de synagoge door de smalle
LampetsteegZeepziedershof wandelt, dan komt u aan in de
Oudestraat.*

*U slaat rechtsaf, richting de Nieuwe toren, en u vindt na ca. 100
meter aan de linkerkant het 1^e adres waar u struikelstenen kan
vinden.*

Oudestraat 114

4 stenen, 21 april 2011

Fam. Rudelsheim

In dit pand, waar thans Jeroen Beekman mode is gevestigd woonde de familie Rudelsheim.

Zij hadden hier een militaire- en burgerkleermakerij.

Vader Hartog (53) en moeder Margaretha (49) werden vermoord in Auschwitz op 27 november 1942.

De namen van hun beide zoons Simon Hartog (24) en Hartog Jacob (21) ontbreken op de steen aan de synagoge. Zij studeerden en woonden niet meer thuis. Siep (Simon) stierf in midden Europa op 31 maart 1944, zijn broer Hans (Hartog) stierf in Sobibor op 2 juli 1943.

U vervolgt de route richting de Nieuwe toren, de volgende steen vind u voor het voormalige stadhuis, thans stedelijk museum, de steen ligt links naast de entree van het museum.

Oudestraat 133

1 steen, 5 juli 2013

Marinus Post

(‘Evert’) betrok in mei 1940 zijn nieuwe boerderij aan Venedijk 3 onder Kampen. Vanaf de zomer van 1942

verleende hij hulp aan tientallen joodse

landgenoten: hij haalde hen over onder te duiken,

gaf hun onderdak in zijn woning

en zorgde voor andere adressen,

vooral bij boeren op het Kampereiland.

In de nacht van 26 op 27 juli 1943 werd de boerderij overvallen door de Kampense politie onder leiding van NSB-korpschef J. Boesveld. Tijdens een schietpartij wist Post – in zijn onderbeen geraakt – te ontsnappen.

Zijn echtgenote en 17-jarige zoon Jan werden gearresteerd en verbleven tot de bevrijding in Vught, Ravensbrück en Dachau. De joodse onderduikers werden ontdekt in een schuilhut achter de boerderij en weggevoerd. Vijf dagen later brandde de boerderij af. Na enige tijd in Barendrecht te zijn ondergedoken, verbleef Post meestal in Leiden. Van eind 1943 tot medio 1944 was hij – eerst in de KP van zijn broer Johannes, vanaf januari 1944 als hoofd van zijn eigen KP-Evert – betrokken bij meer dan tien overvallen op distributiekantoren en gemeentehuizen in Zuid-Holland, Gelderland en Overijssel. Een deel van de buitgemaakte bonkaarten werd ter beschikking gesteld van de Trouw-organisatie. Op 20 oktober 1944 – terwijl de geplande liquidatie van de Tsjechisch-joodse Sipo-agent Rudi Pollak aanstaande was – werd Post, bewapend, in Amsterdam gearresteerd en op 17 november 1944 in Alkmaar gefusilleerd. Bron:

<http://www.eerebegraafplaatsbloemendaal.eu>

U loopt verder door de Oudestraat, Op het Koeplein aangekomen gaat u onder de nieuwe toren door verder in de Torenstraat. U passeert de achterzijde van het volgende adres.

Aan het eind van de Torenstraat gaat u rechtsaf, en vervolgens weer rechtsaf de Gasthuisstraat in. Na ca. 50 meter ziet u aan uw rechterhand het volgende adres.

Gasthuisstraat 7

4 stenen, 21 april 2011

Fam. Goudsmid

Hier woonde de weduwe

Klara Hermanna Goudsmid-

Boektje woonde hier bij haar vader samen met haar zoontjes

Jozef en Louis.

Zij had hier een textielzaak.

Klara (40) werd met Jozef (6) en Louis (8) vermoord in Auschwitz op 27 november 1942

Bij haar in woonde haar vader, de weduwnaar **Jozef Boektje**, hij werd vermoord in Auschwitz op 3 december 1942, 84 jaar oud.

U loopt de Gasthuisstraat uit richting de Oudestraat en slaat linksaf de Oudestraat in. Op nr. 155 aan uw rechterhand vindt u het volgende adres:

Oudestraat 153/155

1 steen, 5 juli 2013

Hilbert van Dijk

Hier stond de bakkerij van Hilbert van Dijk (16 juli 1944, Overveen, 36 jr.)

Hilbert van Dijk ('Arie') verspreidde vanaf najaar 1940 illegale lectuur in Kampen en verleende sedert medio 1942 hulp aan (joodse) onderduikers. '

In de loop van 1943 werd hij een centrale figuur in de LO en vaste bezoeker van de regionale en landelijke 'Beurs'-vergaderingen.

Ook was hij betrokken bij enkele bonnenkraken, zoals in IJsselmuiden.

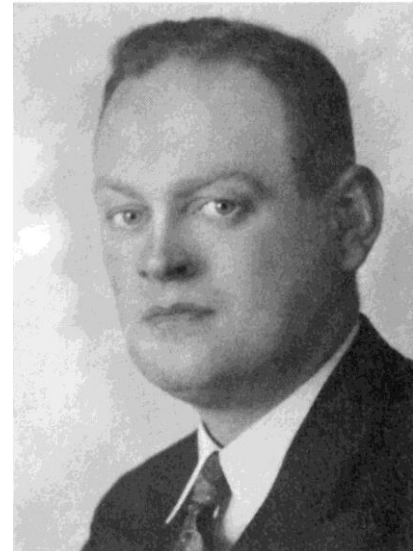
Toen de LO steeds meer behoefte kreeg aan regelmatige en voldoende aanvoer van distributiebescheiden, werd besloten bestaande (en voor de LO opererende) knokploegen te centraliseren, nieuwe te vormen en het KP-werk te coördineren.

Van Dijk kreeg – met I. van der Horst, L. Scheepstra en L.M. Valstar de centrale leiding van de in augustus 1943 opgerichte Landelijke Knokploegen

(medio 1944 opereerden in dit verband ruim 600 KP'ers in tientallen KP's).

Van Dijk legde contacten met NS-mensen en in gevangenissen, regelde verdelingen van bonkaarten, was – inmiddels ondergedoken in Amsterdam – van maart tot juni 1944 LKP-afgevaardigde in de Kern en vanaf juni schakel tussen LKP- en LO-top. Met J. Post was hij medeorganisator van de tweede overval op het HvB aan de Weteringschans. Op 15 juli 1944 – een uur na de mislukte overval – werden beiden op straat overvallen door de Sipo. Van Dijk ontkwam maar werd kort daarna door buurtbewoners verraden en, gewond, overmeesterd. De volgende dag werd hij doodgeschoten.

Bron: <http://www.eerebegraafplaatsbloemendaal.eu>

U vervolgt uw route door de Oudestraat tot u aankomt op het van Heutzplein, U loopt voor de modewinkel van Speksnijder langs naar de IJsselkade, steekt de weg over en vervolgt uw route linksaf langs de IJssel waar u op de kade de volgende struikelsteen vindt. U vindt de steen tussen aanmeerpaal V.19 en V.20.

Van Heutzplein

1 steen, 21 april 2011

Abraham van Ploeg

Hier werd aan de IJsselkade de Rotterdammer Abraham van Ploeg doodgeschoten.

Bram was in 1941 expeditieknecht bij een lijstenfabriek. Hij was in 1929 gemengd gehuwd met Helena Maria Duiker, rooms-katholiek, en in die huwelijksakte staat dat zijn beroep metaalbewerker is.

Bram en Helena kregen drie dochters, waarvan er één als baby is gestorven. Aan het begin van de oorlog woonden ze in de Jacominastraat 24 op Rotterdam Zuid.

Hij kwam aan de kade aan met een transport van dwangarbeiders die in rijnen werden vervoerd.

Deze mensen waren gearresteerd tijdens de **razzia van Rotterdam** op 10 en 11 november 1944. De grootste razzia die de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft gehouden.

Bij deze razzia zijn ongeveer 52.000 van de 70.000 mannen tussen 17 en 40 jaar uit Rotterdam en Schiedam weggevoerd, een vrij hoog percentage vergeleken met latere razzia's in andere steden, toen het verrassingseffect minder groot was. Een Duitse officier ontdekte dat er zich een jood onder de dwangarbeiders bevond en schoot hem in koelen bloede dood. Dit gebeurde op 13 november 1944, van Ploeg werd 35 jaar.

We vervolgende route langs de IJsselkade, u gaat met de bocht mee langs de Buitenhaven en slaat rechtsaf. Vervolgens slaat u linksaf de Oranjesingel in en volgt de weg tot aan de zuil op "de Dam" hier slaat u rechtsaf de Wilhelminalaan in en vervolgens de 1^e straat linksaf, de Emmastraat. Aan het einde van de Emmastraat vind u bij nr. 2 de volgende struikelsteen.

Op maandag 6 september 1948, precies vijftig jaar na haar moeder koningin Wilhelmina, werd de toen 39-jarige prinses Juliana in de Nieuwe Kerk in Amsterdam ingehuldigd als koningin. Ter herinnering aan deze feestelijke dag schonk de N.V. Schokbeton een grote betonnen zuil. Deze gedenkzuil werd op de Nieuwe Markt geplaatst.

Erg gelukkig bleek de keuze voor de Nieuwe Markt niet te zijn. De gedenkzuil was namelijk een hinderlijk obstakel op marktdagen en bij evenementen. In verband met de betekenis van de zuil was het slopen en opnieuw bouwen geen optie. Daarom werd aan enkele bedrijven een prijsopgave voor het verplaatsen van deze zware constructie gevraagd. De firma Stoof uit Breda bleek met f 1750 de laagste inschrijver. Vijf jaar na de plaatsing op de Nieuwe Markt mocht deze firma de 58 ton zware zuil met de 30 ton zware siervoet verplaatsen naar de Dam bij de Wilhelminalaan.

Bron: www.gemeentearchiefkampen.nl

Emmastraat 2

1 steen, 5 juli 2013

Izak van der Horst

'Jacques' is klerk van beroep en woont hier met zijn vrouw en hun vier kinderen.

Tijdens de oorlog raakt hij betrokken bij verzetswerk in Kampen.

Langzaamaan wordt hij een belangrijke figuur binnen de Landelijke hulp aan Onderduikers (LO). In 1943 vangt de LO zoveel mensen op dat het lastig wordt om alle onderduikers van voedsel te voorzien. Er wordt dan besloten om een afdeling in het leven te roepen die zich bezig gaat houden met overvallen op distributiekantoren, de LKP - de Landelijke Knok Ploegen. Jacques is betrokken bij de oprichting van de LKP, hij bekleedt een belangrijke functie en werkt onder meer samen met Bertus Valstar.

Op 14 juni 1944 wordt hij gearresteerd op het station van Zwolle. Hij wordt gevangen gezet in Het Oranje Hotel en overgebracht naar kamp Vught. Op 4 september 1944 wordt Van der Horst nabij dit kamp door de Duitsers gefusilleerd.

Bron: website nmkampvught

U loopt de Emmastraat uit en gaat linksaf, u bevindt zich nu op de Louise de Colignysingel. U komt weer uit op de Oranjesingel, steekt deze bij het zebrapad over, ga links en ga het fietspad langs het hertenkamp op, het Hertenlaantje. Aan het einde van dit fietspad bereikt u de Flevoweg. Deze steekt u over en gaat linksaf, let op u bevindt zich wederom op een fietspad. Neem het 1^e pad rechtsaf het plantsoen in. U ziet even verderop het Indiemonument.

U passeert het monument, dat kan langs beide zijden. Aan het einde van het pad gaat u linksaf onder de Broederpoort door, steekt het kruispunt over. U bevindt zich nu in de Broederweg.

Broederweg 21

1 Steen, 21 april 2011

Ruben van Boele.

Van Boele hier met zijn vrouw Marie Vermeulen.

Ruben van Boele was handelsreiziger.

Marie stamde uit een socialistisch milieu waar niet minder dan zes meiden (nichtjes) met een joodse jongen thuiskwamen, die zij bij de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC) hadden leren kennen. Er werden geen kinderen geboren.

Met compagnon Nijenhuis had hij een fabriek (Nij Bo, aan de IJsselkade) waar schorten werden gemaakt voor C. & A.

Ru was de verkoopleider. Marie van Boele zette in haar grote woning aan de Broederweg een pension op. Zij was, op hoge leeftijd reeds, eregast bij de opening van de gerestaureerde voormalige synagoge aan de IJsselkade in 1984

Ruben van Boele werd vermoord in Auschwitz, op 30 november 1942, hij was 45 jaar.

Broederweg 19

1 steen, 21 april 2011

dr. Roelof Jan Dam.

Roelof Jan Dam woonde met vrouw en drie kinderen op het adres Broederweg 19 te Kampen, thans onderdeel van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

De classicus Dam was verbonden aan het Gereformeerd Gymnasium te Kampen, eerst als leraar, vanaf 1930 als rector; in 1936 werd hij tevens lector aan de Theologische School.

Hij was streng en rechtvaardig, maar niet zonder humor.

Al vroeg onderkende hij het antichristelijk karakter van het Nationaalsocialisme, zijn leerlingen wisten waar hij stond. Van meet af aan was hij betrokken bij allerlei vormen van verzet: de Lunterense kring van theologen; het Schoolverzet; de illegale Antirevolutionaire Partij en rond het illegale Trouw. Hij nam daarbij dezelfde risico's als jongere verzetsmensen en koeriers, die hij met raad en daad bijstond. In maart 1945 verbleef hij op verzoek van zijn geestverwant prof. K. Schilder te Assen om daar de "vrijmaking" mede vorm te geven. Het verzet in en rond Assen had in die tijd gevoelige verliezen geleden en toen Dam (onder de naam Maas) met illegale bladen naar Groningen vertrok, werd hij onderweg gearresteerd. Hij kwam uiteindelijk in het beruchte Scholtenshuis te Groningen terecht waar hij gemarteld zou worden; hij greep toen naar een pistool maar werd bij die actie zelf in het been geschoten. Voor een operatie werd hij naar het Academisch Ziekenhuis overgebracht; het verzet kreeg echter geen toestemming hem daar te bevrijden vanwege de te grote risico's van represailles. In begin april werd hij teruggebracht naar het Politiebureau te Assen en op 10 april 1945 doodgeschoten in een groep van tien man nabij het Asser bos. Op 17 april, de dag van de bevrijding van de stad, kwam dit bericht aan in Kampen. Dr. Dam werd herbegraven op de Algemene Begraafplaats te IJsselmuiden. In Kampen is een straat naar hem genoemd.

U vervolgt de route verder rechtdoor U steekt "de Burgel" over en komt aan in de Broederstraat. U loopt deze door en arriveert op de Botermarkt. U loopt de Broederstraat verder in, en neemt direct het steegje (Hofstraat) rechtsaf, onder het boogje door naar "de Plantage" het horecaplein in het centrum van Kampen. U loopt rechtdoor, langs de bioscoop de Hofstraat in. In de Hofstraat vind u twee adressen met struikelstenen.

Hofstraat 69

2 stenen, 5 juli 2013

Gebr. van Gelderen.

Hier woonden de gebroeders Van Gelderen. Zij behoorden tot de vier joodse Kampenaren die op 15 juli 1942 werden opgeroepen voor de werkkampen. Het bleek een val, begin oktober van dat jaar werden zij gedeporteerd naar kamp Westerbork, en vandaar naar Auschwitz.

Maurits van Gelderen (Auschwitz, 26 oktober 1942, 52 jr.) en Arie van Gelderen (Auschwitz, 1 december 1942, 37 jr.)

Hun vader was Ezechiël van Gelderen (struikelsteen voorlopig bij het vm. Ziekenhuis)

Het gezin Van Gelderen woonde oorspronkelijk in de Heerensmitsteeg 15. De grootvader Gompert van Gelderen handelde in steengoed, na zijn dood voortgezet door zijn vrouw Judith de Lange en de zoons, later door de kleinzons. Arie gaf muziekles aan buurtgenoten die van zijn spel genoten.

Op de foto onder staat Arie rechts, hij was in dit orkest Semper Crescendo klarinettist, links zittend Ru van Boele, violist (struikelsteen aan de Broederweg).

Hofstraat 59

2 stenen, 5 juli 2013

Echtpaar van Gelderen

Hier woonden Mozes van Gelderen (30 april 1943, Sobibor, 68 jr) en Vrouwke Elisabeth van Gelderen-van Raalte.

(30 april 1943, Sobibor, 61 jr.). Zij werden op 10 april 1943 vanuit hun huis gedeporteerd naar Westerbork.

Mozes van Gelderen was een textielkoopman.

Beneden was het pakhuis, de woning op de verdieping.

Het gezin had drie dochters waarvan er twee jong overleden.

Betje in 1916 (9 jaar) en Henriette in 1923 (20 jaar).

De derde dochter Esther was gehuwd met een Nederlandse officier en vertrok voor het uitbreken van de oorlog naar Nederlands Indië, zij overleefde de oorlog. Zij onthulde de gedenksteen aan de gerestaureerde voormalige synagoge in december 1984.

U loopt vanaf het adres Hofstraat 59 iets terug de Hofstraat in en slaat dan gelijk linksaf de Morrensteeg in. Vervolgens de 1^e straat linksaf de Boven Nieuwstraat in, hier vindt u 1 struikelsteen.

Boven Nieuwstraat 59

1 steen, 21 april 2011

Heintje Vos-Heilbron

In 1924 kwam Heintje, na haar huwelijk met de weduwnaar Koos Vos (1866-1941) naar Kampen vanuit Amsterdam. Zij was geboren in 's-Graveland.

Vos was borstelmaker en hij woonde aan de Boven Nieuwstraat 59; met zijn eerste echtgenote had hij enkele pleegkinderen gehad. Toen de kinderen van de verderop gelegen christelijke scholen liedjes zongen en zich plagerig gedroegen tegenover vrouw Vos die elke dag haar stoepje boende, ging haar man op een dag naar het schoolhoofd en vroeg om uitleg. Meester P. Treep heeft toen de kinderen bij zich geroepen en hen duidelijk gemaakt dat hun gedragingen ongepast waren. Als dank schonk Vos hem een borstel.

Toen Koos Vos in maart 1941 stierf was dat een gebeurtenis in de straat: de rouwstoet van mannen waarachter een groepje vrouwen die, na een stukje te zijn meegelopen, teruggingen naar het huis van rouw. Heintje Vos bleef daarna alleen achter. Een verzoek in juni 1942 om opgenomen te worden in de Gast- en Proveniershuizen moest onder druk van burgemeester Jhr. Sandberg door de regenten worden afgewezen: "zulks in verband met de tegen de joden reeds genomen en in de toekomst nog te nemen maatregelen", hoewel zij als inwoner van de stad daar recht op had en het in verband met haar gezondheid noodzakelijk werd (Sam Hörchner, Myosotis, 2005, 121).

Op 9 april 1943 werd haar aangezegd dat zij de volgende dag opgehaald zou worden; na een angstige nacht alleen was het zover. Onder belangstelling van klein en groot werd zij op een handkar weggevoerd. Toen de kust 'veilig' was hebben burens het huisje opengebroken en gezocht naar kostbaarheden, die zij niet vonden; Heintje was net zo arm geweest als haar buurtgenoten.

In Westerbork is zij op de ziekenafdeling overleden, 27 april 1943. Het lichaam van Heintje Vos-Heilbron werd verast in het kleine crematorium van het kamp. Na de oorlog werd de urn overgebracht naar de joodse begraafplaats te Diemen. Terug naar de oorsprong. De borstel is te zien op de galerij van de voormalige synagoge aan de IJsselkade.

U loopt de Boven Nieuwstraat verder door, passeert het kruispunt met de Burgwalstraat, en gaat rechtdoor naar de Geerstraat. In de Geerstraat gaat u rechts waar 1 adres met struikelstenen vindt.

Geerstraat 25

3 stenen, 5 juli 2013

Fam. Hefter,

Op dit adres woonde de familie Hefter. De van oorsprong Roemeens/joodse familie vluchtte eind 1938 vanuit Berlijn naar Nederland. In oktober 1940 werd hen Kampen als verblijfsadres toegewezen.

De Hefters werden in eerste instantie niet tegelijk met de overige Kamper joden gedeporteerd omdat Roemenië niet in oorlog was met Duitsland. Daardoor verbleven zij langer in Westerbork dan de andere Kampenaren.

Vader Philipp Hefter overleed te Buchenwald (19 april 1945) op de leeftijd van 60 jaar. Moeder Regina Hefter-Koritzer overleed op in Ravensbrück (15 januari 1945), zij werd 54 jaar oud.

Zoon Berthold Siegfried Hefter overleed in midden-Duitsland, tussen Flossenburg en Dachau (28 april 1945), hij werd 32 jaar oud. (Hij studeerde in Berlijn voor jurist). In kamp Westerbork was hij in het huwelijk getreden met Nannette Leefsma, zij heeft de oorlog overleefd in het kamp Ravensbrück.

U gaat verder door de Geerstraat, steekt de Burgel over en gaat rechtdoor de Cellebroeksweg in. Aan het einde hiervan ziet u de Cellebroekspoort, Links van de poort neemt u het wandelpad in het plantsoen, steekt het bruggetje over en slaat linksaf. U gaat langs sporthal de Reeve en ziet even verderop aan het einde van de parkeerlaats links, het nieuwe stadhuis van Kampen. Links voor de hoofdingang van het stadhuis vind u 1 struikelsteen.

Burg. Berghuisplein
1 steen, 5 september 2013
Hendrik Bos

Een bijzondere steen. Een steen met symboliek. Deze steen is niet voor het voormalig woonhuis van Hendrik Bos in de Apeldoornsestraat, toen nog Galléstraat, gelegd.

Hendrik Bos, van huis uit sigarenmaker, was raadslid voor de Christen Democratische Unie, een partij waar sociaal denken en pacifisme kernwaarden waren. Een partij die door andere partijen, juist door die pacifistische houding, soms met argusogen werd bekeken.

In Kampen was een kleine groep sympathisanten voor de geweldloze en sociale idealen van de CDU. In 1936 werd Hendrik Bos gekozen als hun voorman in de gemeenteraad. In 1942 raakte het echtpaar Bos betrokken bij hulp aan Joden die onderdak zochten. In februari 1943 kwam het echtpaar Siegfried Isaacson en Clothilde Kaatje Lievendag, bij de familie Bos te Kampen. Zij waren afkomstig uit Hengelo (O). Hij was ingenieur, zij hadden 3 kinderen, die de oorlog hebben overleefd. Een kennis van de familie bracht eens per maand geld en bonnen naar de Galléstraat vanuit Hengelo als koerierster. Zij was echter loslippig geweest tegen haar dienstmeisje die deze maandelijkse trip verried aan haar vriend, een foute politieman. De laatste is op 14 april 1944 met twee andere Hengelose politiemannen naar Kampen gereisd en zij hebben toen Bos, het echtpaar, en de koerierster gearresteerd. Mevrouw Bos was niet thuis.

Hendrik Bos kwam via het kamp Vught uiteindelijk in Buchenwald terecht (zwaar regiem), vandaar naar een berucht Buiten-Kommando, Langenstein Zwieberg, waar hij met veel anderen de dood bij de zeer zware arbeid vond. Hendrik Bos overleed naar alle waarschijnlijkheid op 31 januari 1945. Hij werd buiten het kamp gecremeerd.

Teruglopend vanaf het stadhuis houdt u rechts aan. U loopt naar de Kennedylaan, de weg die langs het stadhuis gaat. U slaat linksaf de Kennedylaan op. U loopt rechtdoor doorkruist het plantsoen en komt aan in de Ebbingestraat. Hier slaat u rechtsaf. U blijft deze straat volgen. Op nr. 12. passeert u het voormalige schoolgebouw van de gereformeerde mavo. Op de plaats van het schoolplein lag ooit de Joodse begraafplaats van Kampen.

*Nog even verder ligt het schoolgebouw, waar ooit de HBS in Kampen was gevestigd. Aan de overkant vindt u het verzorgingstehuis Myosotis (Ijsselheem). U bent nu in het Engelenbergplantsoen. Myosotis is gehuisvest in het voormalige stadsziekenhuis van Kampen. (de Engelenbergstichting)
Voor de hoofdingang vind u hier 1 struikelsteen.*

Engelenbergplantsoen 3

1 steen, 18 juni 2012

Ezechiël van Gelderen

Ezechiël van Gelderen woonde sinds 1938 in de Gast- en Proveniershuizen aan de Boven Nieuwstraat 46, de voorloper van het huidige 'Ijsselheem'.

Hij was een kleinzoon van de joodse schoolmeester Levi Joseph van Gelderen te Kampen. Zijn ouders Gompert van Gelderen en Judith de Lange waren kooplui in steengoed. Vader was een geleerde in Joodse studies, moeder dreef de handel.

Uit zijn huwelijk met Jetje Zwart (1861-1917) werden 3 zoons, Maurits, Levie en Arie, en 2 dochters, Rebecca en Henriette, geboren. Van hun 12 afstammelingen overleefde 1 kleinkind de oorlog.

Ezechiël van Gelderen op de markt

U vervolgt de route door het Engelenbergplantsoen richting Hendrik van Viandenstraat. Op de splitsing van deze twee straten vind u het borstbeeld van dr. Kolff. U gaat rechtsaf de Hendrik van Viandenstraat in. Aan het einde van de straat aan de linkerkant vind u een adres met struikelstenen.

Dr. Kolff werd geboren in Leiden, waar zijn vader huisarts was. Willem Kolff was de oudste in een gezin met vijf jongens. Op zesjarige leeftijd verhuisde hij naar Beekbergen omdat zijn vader daar directeur van een sanatorium voor tbc-patiënten was geworden. Kolff studeerde geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Leiden, waar hij in 1937 met succes zijn artsexamen behaalde. Tijdens de Tweede Wereldoorlog begon hij zijn medische opleiding tot internist aan de Rijksuniversiteit Groningen. In het stadsziekenhuis Stichting Engelenberg in Kampen ontwikkelde hij tijdens de oorlog de allereerste werkende kunstnier waarmee hij één van de grondleggers van de moderne dialyse werd. Voor het maken van de kunstnier gebruikte hij onder andere overblijfselen van een Duitse bommenwerper, een waterpomp uit een T-Ford en cellofaan van de plaatselijke slager.

Hendrik van Viandenstraat 72

4 Stenen, 18 juni 2012

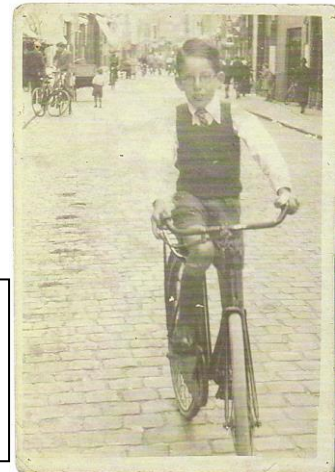
Fam. Vos

Jacob Vos en Saartje de Lange kregen twee kinderen,

Sara Lina (1924) en Joseph Karel (1931)

Het verhaal van Jopie Vos is opgetekend in het boekje

“Kinderen, verhalen van de oorlog”
van Daan van Driel en Jaap van Gelderen.

Jopie Vos, op zijn nieuwe fiets in de Oudestraat, het verhaal van Jopie vind u achterin deze routebeschrijving

U loopt terug de Hendrik van Viandenstraat in en slaat rechtsaf de Jan van Arkelstraat in. U neemt de 2^e straat links, de Noordtzijstraat, en vervolgens de 1^e rechts, de Bavinckstraat, hier vind u 1 adres met struikelstenen.

Bavinckstraat 19

2 stenen, 18 juni 2012

Fam. Goudsmid-Leip

Sientje Goudsmid-Leip (Vos) was weduwe van Joël Goudsmid (1867-1941).

Zij woonde lange jaren op Graafschap 6 en in april 1939 verhuisde ze naar de Bavinckstraat. Een dochter, Hinderika (1908) woonde met haar man Maurits Rozeveld en kind te Assen. De tweede dochter, Johanna Goudsmid, was thuiswonend. Moeder en dochter werden op 27 november 1942 vermoord in Auschwitz.

Vanaf de Bavinckstraat kunt u recht tegenover nr. 19 de Okmastraat in . In deze straat houdt u de rechts aan.

Aan de overzijde, aan het groenperkje op de hoek vind u de volgende struikelsteen.

Okmastraat 28

1 steen, 18 juni 2012

Sophia Boektje

Sophia Boektje woonde bij haar ouders.

Na het overlijden van haar moeder Betje Boektje-Brest, in 1937, trok zij bij haar zuster Klara Goudsmid-Boektje aan de Gasthuisstraat in. Wegens invaliditeit werd zij verzorgd door het Groene Kruis.

Na de deportatie van haar familie in november 1942 werd zij liefderijk opgenomen bij de familie Wolf van der Hoeden, oud-journalist.

Zij werd in april 1943 alsnog gedeporteerd. Met een taxi werd zij vanaf het Politiebureau aan de Botermarkt naar Vught gebracht. Zij werd vermoord op 16 april 1943 in Sobibor.

Sophia Boektje

U loopt vanaf dit adres verder door de Okmastraat, bij de L. Huismanstraat gaat u linksaf, naar de overkant van de Okmastraat, en loopt deze straat naar rechts in.

U loopt deze straat door tot aan de Apeldoornsestraat, u steekt de straat over en slaat linksaf.

in deze straat vind u, een adres met vier struikelstenen.

Apeldoornsestraat 18 (voorheen Galléstraat)

4 stenen, 18 juni 2012

Fam. Goudsmid

Herman Goudsmid was slager en secretaris van de N. I. Gemeente Kampen.

Vanaf 1936 woonde moeder Aaltje Goudsmid-Nijstad (vermoord Sobibor 15 mei 1943) bij hen in huis. In juli 1942 werd Herman naar een werkkamp gezonden en vervolgens op 2 oktober 1942 met zijn gezin naar Westerbork. Hij werd in Kosel uit de trein gehaald om dwangarbeid te verrichten. Hij is gestorven in een klein Pools dorp Szczedrzyk op 19 december 1942 en daar begraven op een R.K. begraafplaats.

Zijn vrouw Clara Goudsmid-De Lange en zoon Louis Salomon werden vermoord in Auschwitz op 19 oktober 1942.

U vervolgt uw route door de Apeldoornsestraat, terug richting binnenstad, Aan het einde van de straat gaat u rechtsaf de Engelenbergstraat in. Bij de IJsseldijk gaat u links, vervolgt de weg met de bocht mee, kruist de Graafschap en gaat rechtdoor de Molendwassstraat. Bij de kruising houdt u rechtdoor aan, u ziet de IJssel, met het plantsoen aan de la Sablonierekade. U steekt de IJsselkade over en slaat linksaf.

Hier ziet u het algemene oorlogsmonument van de stad Kampen, vervaardigd door Hildo Krop.

Even verderop ligt nog een monument ter herdenking aan de bevrijding van Kampen.

Bij dit monument steekt u de IJsselkade weer over, naar de brug van "het Oorgat" U steekt de brug over en houdt rechts aan, u bevindt zich nu in de Prinsenstraat.

In de Prinsenstraat bevindt zich een fusilladeplaats, met twee plaquettes.

Als u deze straat verder volgt komt u uit op de Koornmarkt, met aan uw rechterhand de Koornmarktspoort.

U houdt links aan, loopt voor de voorm. Theologische school langs naar de Bovenkerk en passeert deze linksom.

U ziet eerst aan uw linkerhand het Samuel Goudsmidhof, en gaat de volgende straat links, de Venestraat.

Venestraat 9

4 stenen, 18 juni 2012

Fam. Goudsmid

Herman Goudsmid en zijn 3 zoons Simon Goudsmid, Louis Goudsmid en Levie (Leo) Goudsmid.

Hier woonde de familie Herman Goudsmid en Rebekka Anna Bloemendaal.

Toen omstreeks 1920 de Joodse Gemeente Kampen bijzonder klein was geworden (ongeveer 100 leden), was vooral dit gezin de spil van bewust Joods leven. In het begin van de jaren twintig werd, bij een verbouwing van hun winkel-woning, een Davidsster aangebracht, die behouden bleef bij de verbouwing en restauratie eind vorige eeuw.

De jongste kinderen Leo en Martha waren actief in de Zionistische jeugdbeweging. Moeder, die ook betrokken was bij de bredere Kamper samenleving, stierf in 1929. Herman Goudsmid was kalverenhandelaar.

Louis Goudsmid woonde in 1940 aan de Venestraat te Kampen, het familiehuis.

Herman Goudsmid

U loopt de Venestraat terug, naar de Bovenkerk, en gaat linksom de bovenkerk weer richting de Oudestraat.

In de Oudestraat vindt u op nr. 39 waar thans de Etos drogisterij is gevestigd zeven struikelstenen.

Oudestraat 39/39a

7 stenen, 21 april 2011

Fam. Boektje

Jacob Boektje (53), en zijn echtgenote Vrouwtje Boektje-Schaap (49)

woonden op nr. 39a, boven. Jacob en Vrouwtje doken onder, eerst in Zalk, later elders. Na verraad kwamen zij via Westerbork in Auschwitz terecht, waar beiden op 6 september 1944 werden vermoord.

Op nr. 39 woonde de familie Boektje.

Salomon Boektje (45) had hier een zaak in lampen en huishoudelijke artikelen. Later kwamen daar sportartikelen bij. Salomon was voorzitter van de Ned. Isr. Gemeente te Kampen. Hij stierf op 24 januari 1945, in Auschwitz, enkele dagen voordat het kamp door de Russen werd bevrijd.

Zijn vrouw Esther Boektje-Cohen (49), en zijn dochters Saartje Betje (21), en Betje Sophie (15) werden vermoord op 3 december 1942 in Auschwitz.

Zoon Jozef Marcus (22) studeerde in Amsterdam. Hij werd samen met zijn vrouw Anna Cozijn vermoord op 13 april 1942 te Auschwitz.

Einde van de route.

JOPIE

Aan de Bovensingel woonden, toen ik een jongen was, veel kerkelijke mensen. Die lieten op zondag hun kinderen niet buiten spelen. Ons gezin was niet-kerkelijk, dus mocht ik 's zondags wel de straat op. En daar was Jopie dan ook, voor hem was de zondag een gewone dag, want hij was een joodse jongen. Zó ben ik aan Jopie gekomen.

Hoewel zij een paar jaar scheelden, speelden Coen Sollie (1928) en Joop Vos (1931) veel samen. Van de dijk af met een eigengemaakt karretje, het onderstel van een kinderwagen. In een eigengemaakte tent.

Rolschaatsen, één keer zelfs op de rolschaats naar Wezep over de nieuwe asfaltweg. Of slootje springen en visjes vangen in de weilanden. Bij het ouder worden op de fiets, met de andere jongens uit de buurt op woensdagmiddag naar de Leemkuil.

Een heerlijke jeugd. Jopie was goed van vertrouwen, hij trapte zo'n beetje overal in, slechte mensen bestonden voor hem niet. We hingen erg aan elkaar. Op een keer ben ik door m'n moeder naar bed gestuurd omdat ik in de sloot was terechtgekomen, nadat ik al in de teil was geweest. Na de wekelijkse wasbeurt mocht ik nog even buiten spelen omdat het zo'n mooie zomeravond was. En toen werd ik uitgedaagd over een vrij brede sloot te springen, maar dat ging mis. Vader lachte, maar moeder was boos en spoelde met een tuinslang de modder van me af. Daar lag ik boven. Jopie komt aan de deur en vraagt (hij praatte een beetje lijsig): 'Vrouw Sollie, komt Coen nog spelen?' 'Nee', zegt moeder, 'maar ga maar naar boven.' Hij op de rand van m'n bed en ik zeg: 'Weet je wat, kleed-oe uut en kom erin!' – Later op de avond komt Vos: 'Waar is mien Jopie toch?' En toen vonden ze ons, we sliepen als een roos, de armen om elkaar.

Vader kon Jopie echt een beetje plagen, als hij bij ons at, dan zei hij: 'Neem toch een stukken spek'. Maar dat deed Jopie niet, want ze waren thuis gelovig. Soms kon hij niet meespelen, want dan was er een vastendag, en dan moest hij rusten. Ik at ook wel eens bij de familie, lekkere soep. En dan hadden we een weer een tijd buiten gespeeld en dan zei Jopie: 'Nu gaan we vla eten'. Waarom weet ik nog steeds niet. Het hangt samen met de Joodse spijswetten]. Ook snoepten we wel eens van de zolder, daar droogde z'n vader amandelen (mangelen), dat was tegen de suikerziekte, waar hij erg aan leed. Of we lagen in de huiskamer op de bank. Jopie had een heel lieve moeder en ene oudere zus, Selien, die zat op het Lyceum. Zij was veel thuis. Z'n ouders waren er erg trots op dat ze als nakomertje Jopie nog hadden gekregen. Zijn moeder zei altijd: 'Hij heeft nu wel zwart haar, maar bij zijn geboorte was het rood'. Zijn vader was voor mij erg aardig, maar hij kon soms behoorlijk uit z'n slof schieten. Hij ging veel in debat met overburen over de Bijbel. Dat waren christenmensen maar ze hadden voor de NSB gekozen en dan wilde hij hen overtuigen.

Later, in de oorlog waren die gesprekken natuurlijk afgelopen, maar Jopie's vader (de Kampenaren zeiden: jood Vos) werd hoe langer hoe radelozer. En dan liep hij maar door de kamer heen en weer en maar hardop redeneren. Onopvallend ging ik dan weg.

Op de duur was het zelfs verboden om nog met elkaar om te gaan. Ik sloop fan stiekem over straat en probeerde ongezien hun steegje achterom te bereiken. Of ik ging bij hun burens over de schutting. En dan was ik weer bij Jopie. Ik geloof dat hij op den duur een beetje bang werd van die stiekeme bezoeken. Ik heb toen z'n mooie fiets (met heel goede banden) gekregen en z'n rolschaatsen en een (echt!) stoommachientje. Toen het lang ging duren voor ze weg moesten, heeft hij dat machientje teruggevraagd. Hij was er zo gek mee. Toen ze eenmaal weg waren hebben NSB-ers (of anders de Duitsers wel) de boel leeggehaald. Ook heb ik Jopie's boeken gekregen. Oh ja, op een verjaardag heb ik van hem en twee andere buurjongens Karl May gekregen, de namen staan er nog in. Zo'n boek verslond je natuurlijk.

Vader en moeder Sollie, die bevriend waren geraakt met de familie Vos door de zoontjes, hebben het er nog wel over gehad of ze Jopie bij hen in huis zouden nemen. Maar dat wilde de familie Vos niet, dat is voor jullie veel te veel risico, zeiden ze. Zo nu en dan kwamen ze luisteren naar de Engelse zender bij ons, de joden moesten immers hun radio's inleveren. Toen de familie Vos verwachtte dat ze spoedig weg zouden moeten, waren ze druk in de weer met rugzakken pakken. Coen is er nog één keer geweest. Jopie kreeg net zijn rugzak omgehesen en ... viel met een klap om, pardoes. Zo zwaar was dat ding. Daarna hebben die twee elkaar zo in het voorbijgaan nog wel gezien. Op straat liep Jopie dan met z'n oudere zuster. Vanaf mei 1942 met een gele ster op de kleding.

Kwam je ze dan tegen dan was het, kort, even een wenk: dág...

Op een avond kwam iemand vertellen dat de familie Vos uit de Hendrik van Viandenstraat (want daar woonden ze) was weggehaald. Door de vader van een van onze speelkameraadjes, dat was een politieagent..

Vader is toen nog afscheid gaan nemen in de Buitensociëteit. Een paar dagen later was er een briefkaart. Met de groeten van Vos. Jopie had op de adreszijde geschreven (je ziet hoe hij z'n best heeft gedaan, keurig te schrijven):

'Beste allen, we zouden eerst Maandag vertrekken, maar de trein kwam niet. Deze brief is in de trein geschreven. Het beste met je Coen. Doe de groeten aan allemaal, Jopie'

Coen Sollie heeft dit in 1990 verteld aan Jaap van Gelderen, in: Kinderen verhalen van de oorlog. Kampen 1940-1945, 45-48.